

*Załącznik do Uchwały Nr IV/15/2018
Rady Powiatu Ostrowieckiego
z dnia 21 grudnia 2018r*

***Powiatowy Program
Rozwoju Pieczy Zastępczej
w Powiecie Ostrowieckim
na lata 2018–2020***

Ostrowiec Świętokrzyski 2018

Spis treści

Wstęp.....	3
1. Podstawy prawne.....	7
2. Realizacja Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2015 – 2017..	8
3. Diagnoza sytuacji społecznej.....	12
4. Piecza zastępcza w Powiecie Ostrowieckim.....	21
4.1. Rodzinna piecza zastępcza	21
4.2. Organizator rodzinnej pieczy zastępczej	26
4.3. Instytucjonalna piecza zastępcza	30
5. Pełnoletni wychowankowie pieczy zastępczej.....	33
6. Cele i rezultaty	37
6.1. Cel główny.....	37
6.2. Cele szczegółowe	37
6.3. Zakładane rezultaty.....	46
7. Monitoring i ewaluacja.....	47
8. Spis tabel	49

Wstęp

Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2018 - 2020 został opracowany zgodnie z art. 180 ustawy z dnia 09 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2018, poz. 998 z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą”.

Ustawa poprzedzona jest preambułą, która określa jej cele i wyznacza kierunki działań:

„Dla dobra dzieci, które potrzebują szczególnej ochrony i pomocy ze strony dorosłych, środowiska rodzinnego, atmosfery szczęścia, miłości i zrozumienia, w trosce o ich harmonijny rozwój i przyszłą samodzielność życiową, dla zapewnienia ochrony przysługujących im praw i wolności, dla dobra rodziny, która jest podstawową komórką społeczeństwa oraz naturalnym środowiskiem rozwoju i dobra wszystkich jej członków, a w szczególności dzieci, w przekonaniu, że skuteczna pomoc dla rodziny przeżywającej trudności w opiece nad dziećmi i wychowaniu dzieci oraz skuteczna ochrona dzieci i pomoc dla nich może być osiągnięta przez współpracę wszystkich osób, instytucji i organizacji pracujących z dziećmi i rodzicami”.

Uchwałą Rady Powiatu Ostrowieckiego Nr IV/15/2014 z dnia 19 grudnia 2014 roku przyjęto Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2015 - 2017, który realizowany był przez Organizatora Rodzinnej Pieczy Zastępczej – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim, a którego okres obowiązywania upłynął z dniem 31.12.2017 r., wobec czego zachodzi konieczność przyjęcia nowego dokumentu. Główną koncepcją Programu jest usystematyzowanie i ukierunkowanie działań, ustalenie priorytetów i zakresu prowadzonej działalności na rzecz rozwoju pieczy zastępczej.

Przezwyciężanie trudności i pomoc rodzinom możliwa jest wyłącznie dzięki wzajemnej współpracy osób, instytucji i organizacji powołanych do pracy z dziećmi i rodzicami. Ustawa podzieliła kompetencje w zakresie pracy z rodziną naturalną między samorząd gminny i powiatowy. Pomoc rodzinie naturalnej pozostawiono w gestii gminy, zaś organizację pieczy zastępczej powierzono powiatowi.

Umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej ma być ostatecznością, która następuje po wykorzystaniu przez gminę wszystkich możliwych form wsparcia rodziny.

Rodzina jest dla dziecka naturalnym i pierwotnym środowiskiem, w którym przebywa od urodzenia. To w rodzinie uczy się podstawowych zachowań, zdobywa nowe

doświadczenia i przejmuje pewne wzorce. Wiele rodzin boryka się z trudnościami, które uniemożliwiają wychowywanie się dziecka w warunkach domu rodzinnego. Spełnianie tej roli wymaga wówczas interwencji i wsparcia przez instytucje do tego powołane, w tym tut. Centrum. Rodziny zastępcze, obok rodzin adopcyjnych, niewątpliwie stanowią jedną z najpopularniejszych i najbardziej optymalnych form opieki kompensacyjnej nad dzieckiem opuszczonym. Forma ta pozwala dziecku na wzrastanie w najbardziej korzystnych dla niego warunkach, tak by otoczone było atmosferą rodzinnego ciepła, troski, jak również miało zapewnione odpowiednie warunki do wszechstronnego rozwoju i nauki.

W zakresie pieczy zastępczej powiatowi powierzono szereg zadań własnych, określonych w art. 180 ustawy, mianowicie:

- 1) zapewnienie dzieciom pieczy zastępczej w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka oraz w placówkach opiekuńczo – wychowawczych;
- 2) organizowanie wsparcia osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka oraz placówki opiekuńczo - wychowawcze i regionalne placówki opiekuńczo – terapeutyczne, przez wspieranie procesu usamodzielnienia;
- 3) tworzenie warunków do powstawania i działania rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka i rodzin pomocowych;
- 4) prowadzenie placówek opiekuńczo - wychowawczych oraz placówek wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym;
- 5) organizowanie szkoleń dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka i dyrektorów placówek opiekuńczo - wychowawczych typu rodzinnego oraz kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo - wychowawczej typu rodzinnego;
- 6) organizowanie wsparcia dla rodzinnej pieczy zastępczej, w szczególności przez tworzenie warunków do powstawania:
 - a) grup wsparcia,
 - b) specjalistycznego poradnictwa;
- 7) wyznaczanie organizatora rodzinnej pieczy zastępczej;
- 8) zapewnienie przeprowadzenia przyjętemu do pieczy zastępczej dziecku niezbędnych badań lekarskich;

- 9) prowadzenie rejestru danych o osobach zakwalifikowanych do pełnienia funkcji i pełniących funkcję: rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub do prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
- 10) kompletowanie we współpracy z właściwym ośrodkiem pomocy społecznej dokumentacji związanej z przygotowaniem dziecka do umieszczenia w rodzinie zastępczej albo rodzinnym domu dziecka;
- 11) finansowanie:
 - a) świadczeń pieniężnych dotyczących dzieci z terenu powiatu, umieszczonych w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka, placówkach opiekuńczo-wychowawczych, regionalnych placówkach opiekuńczo - terapeutycznych, interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych lub rodzinach pomocowych, na jego terenie lub na terenie innego powiatu,
 - b) pomocy przyznawanej osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka, placówki opiekuńczo - wychowawcze lub regionalne placówki opiekuńczo - terapeutyczne,
 - c) szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo - wychowawczej typu rodzinnego oraz szkoleń dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka oraz dyrektorów placówek opiekuńczo - wychowawczych typu rodzinnego;
- 12) sporządzanie sprawozdań rzeczowo - finansowych z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie, w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego;
- 13) przekazywanie do biura informacji gospodarczej informacji dotyczących zaległości z tytułu nieponoszenia opłaty za pobyt dziecka w pieczy zastępczej.

Zadania powiatu w zakresie pieczy zastępczej wykonuje Starosta za pośrednictwem Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim., wyznaczone Zarządzeniem Starosty Ostrowieckiego Nr Or.I.120.50.2011 z dnia 12 października 2011 r. również na organizatora rodzinnej pieczy zastępczej, o którym szczegółowo jest mowa w podrozdziale 4.2.

Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Ostrowieckim na lata 2018 – 2020, zwany dalej „Programem”, został sporządzony zgodnie z założeniami ustawy i zawiera treści przygotowane na podstawie przeprowadzonej diagnozy. Jego nadrzędną rolą jest usystematyzowanie i ukierunkowanie podejmowanych działań, wytyczenie priorytetów i zakresu prowadzonej działalności na rzecz rozwoju pieczy zastępczej w Powiecie Ostrowieckim. Ponadto dokument ten będzie kontynuacją realizacji niektórych założeń, które zostały określone w Powiatowym Programie Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Ostrowieckim na lata 2015 – 2017.

Niniejszy dokument został podzielony na siedem rozdziałów:

- 1) Pierwszy z nich zawiera niezbędne akty prawne, które umożliwiły opracowanie Programu wytyczającego cele i sposoby przyjętych do realizacji zadań.
- 2) Drugi zawiera podsumowanie realizacji Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Ostrowieckim na lata 2015 – 2017 i określenie zakresu jego kontynuacji.
- 3) Trzeci stanowi opis diagnozy społecznej i systemu pieczy zastępczej na terenie Powiatu Ostrowieckiego, poprzedzającej przygotowanie przedmiotowego Programu. Pozwoliło to na rozeznanie potrzeb związanych z zapewnieniem dzieciom opieki i wychowania poza rodziną naturalną.
- 4) W czwartym została scharakteryzowana piecza zastępcza w Powiecie Ostrowieckim.
- 5) W piątym podjęto zagadnienia związane z udzielaniem pomocy pełnoletnim wychowankom pieczy zastępczej.
- 6) Szósty rozdział poświęcono zamierzonym celom i rezultatom niniejszego Programu.
- 7) Siódmy traktuje o sposobie jego monitorowania i ewaluacji.

1. Podstawy prawne

Działania w zakresie rozwoju pieczy zastępczej, w tym zadania zamieszczone w niniejszym Programie, będą realizowane w oparciu o następujące akty prawne:

- 1) Konwencja o Prawach Dziecka z 20 listopada 1989 r. - Tekst Konwencji o prawach dziecka opublikowany wraz z załącznikiem zawierającym zastrzeżenia i deklaracje strony polskiej (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526);
- 2) Europejska Konwencja o wykonywaniu praw dzieci z dnia 25 stycznia 1996 r. (Dz. U. z 2000 r., Nr 107, poz. 1128);
- 3) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.);
- 4) Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (t.j. Dz. U. 2018 poz. 995 ze zm.);
- 5) Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2018 poz. 998 ze zm.);
- 6) Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz. U. z 2017 r., poz. 682 ze zm.);
- 7) Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej (Dz. U. z 2011 r. Nr 292, poz. 1720).

Program został opracowany także z uwzględnieniem treści dokumentów takich jak:

1. „Powiatowa Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Ostrowieckiego na lata 2016 – 2017”, stanowiąca załącznik do Uchwały nr XXVI/158/2016 Rady Powiatu w Ostrowcu Św. z dnia 30 marca 2016 r.
2. „Strategia Polityki Społecznej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2012 - 2020”, przyjęta Uchwałą Nr XVI/296/12 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 30 stycznia 2012 r.

Program będzie realizowany z uwzględnieniem podmiotowości dziecka i rodziny oraz prawa dziecka do:

- wychowania w rodzinie, a w przypadku wychowania dziecka poza rodziną zapewnienia w miarę możliwości zgodnie z jego potrzebami opieki i wychowania w rodzinnych formach pieczy zastępczej,
- zapewnienia stabilnego środowiska wychowawczego,
- utrzymywania osobistych kontaktów z rodziną z wyjątkiem przypadków, w których sąd zakazał takich kontaktów,
- powrotu do rodziny naturalnej,
- ochrony przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie dziecka,
- praktyk religijnych zgodnych z wolą rodziców i potrzebami dziecka,
- traktowania w sposób sprzyjający poczuciu godności i wartości osobowej,
- kształcenia, rozwoju uzdolnień, zainteresowań i przekonań oraz zabawy i wypoczynku,
- ochrony przed poniżającym traktowaniem,
- pomocy w przygotowaniu do samodzielnego życia,
- dostępu do informacji dotyczących jego pochodzenia,
- wyrażania opinii w sprawach, które go dotyczą, odpowiednio do jego wieku i stopnia dojrzałości.

2. Realizacja Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2015 – 2017

Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2015 – 2017 został opracowany przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim na mocy ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Był on przeanalizowany i zatwierdzony Uchwałą Nr IV/15/2014 Rady Powiatu w Ostrowcu Świętokrzyskim z dnia 19 grudnia 2014 r. Zapisy Programu były respektowane, zaś koszty jego realizacji były zawarte w budżecie powiatu na poszczególne lata.

Program ten jest obrazem wizji rozwoju pieczy zastępczej w Powiecie Ostrowieckim. Przyjęto wówczas jako główny cel:

„Stworzenie w Powiecie Ostrowieckim zintegrowanego systemu pieczy zastępczej z ukierunkowaniem na rodzinne formy wsparcia”.

Dla potrzeb jego osiągnięcia wytyczono także cele szczegółowe obejmujące:

1. Rozwój i wsparcie rodzinnych form pieczy zastępczej.
2. Praca z rodzinami biologicznymi dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej.
3. Wspieranie pełnoletnich wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych i rodzin zastępczych w procesie usamodzielniania.
4. Utrzymanie odpowiedniego poziomu świadczonych usług na terenie powiatu ostrowieckiego w zakresie instytucjonalnej pieczy zastępczej.

W odniesieniu do pierwszego prowadzono następujące działania:

- promowanie w środowisku lokalnym rodzinnych form pieczy zastępczej poprzez prowadzenie kampanii informacyjnej przy współpracy z lokalnymi mediami, szkołami, dystrybucję ulotek, zamieszczanie informacji na stronie internetowej Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim oraz udział w festynach i innych akcjach organizowanych m.in. przez Wojewodę Świętokrzyskiego,
- pozyskiwanie kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej oraz organizowanie szkoleń dla tych osób, zgodnie z rozeznanymi potrzebami,
- wspieranie istniejących rodzin zastępczych w ramach grup wsparcia oraz organizowanie specjalistycznych szkoleń mających na celu podniesienie ich kwalifikacji biorąc pod uwagę ich potrzeby,
- zatrudnienie koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- zapewnienie wsparcia psychologicznego osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą,
- przyznawanie świadczeń pieniężnych, zgodnie z przepisami prawa,
- współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz rodzicielstwa zastępczego,

- opracowanie i wdrażanie projektów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej w Powiecie Ostrowieckim.

Zakładany cel realizowany był poprzez podnoszenie świadomości społeczności lokalnej na temat zasad tworzenia i funkcjonowania form pieczy zastępczej. Uwrażliwiono społeczność lokalną na dużą potrzebę niesienia pomocy dzieciom częściowo lub całkowicie pozbawionym opieki i wychowania w rodzinach naturalnych. Utworzone rodziny zastępcze miały możliwość uczestnictwa w grupach wsparcia, korzystania z porad psychologa i nieodpłatnych usług prawnych.

Drugi cel osiągnęto poprzez:

- motywowanie rodziców biologicznych dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej do współpracy mającej na celu pomoc w przywróceniu im władzy rodzicielskiej poprzez odbudowanie właściwego modelu postępowania w pełnieniu ról społecznych, w tym rodzinnych m.in. zapewniając udział w zespołach dokonujących oceny sytuacji dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych i rodzinnym domu dziecka oraz poradnictwo psychologiczne,
- współpracę z lokalnymi instytucjami i służbami na rzecz aktywizacji rodziny naturalnej w celu poprawy ich sytuacji życiowej oraz zmiany stylu życia m.in. współpracując z asystentami rodziny, kuratorami.

Prowadzone działania zaowocowały w niektórych przypadkach powrotem dzieci do rodziny naturalnej.

Trzeci ze szczegółowych celów dotyczył wspierania pełnoletnich wychowanków placówek opiekuńczo - wychowawczych i rodzin zastępczych w procesie usamodzielniania.

Założono następujące działania:

- wspieranie osób usamodzielnianych w uzyskaniu wykształcenia/kwalifikacji zawodowych,
- pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych,
- przyznawanie pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki, usamodzielnienie

oraz zagospodarowanie,

- motywowanie do aktywnego poszukiwania pracy i pomoc w zakresie poruszania się na rynku pracy.

Proces usamodzielnienia wychowanków pieczy zastępczej winien być prowadzony zgodnie z ustaleniami zawartymi w Indywidualnym Programie Usamodzielnienia opracowanym przez wychowanka wspólnie z opiekunem usamodzielnienia i zaakceptowanym przez dyrektora Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim. Realizacja wniosków na poszczególne formy pomocy w określonych terminach stanowi składową działań mających zapewnić stabilizację życiową pełnoletnich wychowanków. Idzie tu nie tylko o świadczenia na kontynuowanie nauki, usamodzielnienie, zagospodarowanie, ale o pomoc w zatrudnieniu i zapewnieniu odpowiednich warunków mieszkaniowych. O ile zapewnienie przez powiat środków finansowych na poszczególne formy pomocy pieniężnej jest możliwe, o tyle pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych i zatrudnieniu nastrocza wiele trudności. Skuteczność działań w zakresie przydziału lokalu mieszkalnego jest uzależniona od zasobów, jakimi dysponują gminy. Zaspokojenie potrzeby związanej z poprawą warunków mieszkaniowych jest realizowane poprzez udzielanie pomocy na usamodzielnienie oraz zagospodarowanie. Przyznawanie mieszkania pełnoletnim wychowankom leży w gestii odpowiednich jednostek obsługujących poszczególne gminy, w których osoby te zamieszkują. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim w uzgodnieniu z wychowankami występuje do tych jednostek o pomoc w tym zakresie.

W odniesieniu do kwestii pomocy w zatrudnieniu, to jest ona oparta na współpracy wychowanków z powiatowymi urzędami pracy, z którymi współdziała także Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim. Wszyscy wychowankowie po osiągnięciu pełnoletności są motywowani do poszukiwania pracy.

Czwarty cel dotyczył utrzymania odpowiedniego poziomu świadczonych usług na terenie Powiatu Ostrowieckiego w zakresie instytucjonalnej pieczy zastępczej. Na terenie Powiatu Ostrowieckiego funkcjonują obecnie 4 placówki opiekuńczo-wychowawcze. Należy zwrócić szczególną uwagę na to, że pobyt w placówce w założeniu ma charakter przejściowy tj. do czasu powrotu dziecka do rodziny naturalnej lub

ustanowienia dla niego rodziny zastępczej lub adopcyjnej.

Rezultaty, które zostały założone w Programie opracowanym na lata 2015 – 2017 zostały zrealizowane w znacznym stopniu. W dalszym ciągu kontynuowane są działania zmierzające do ich osiągnięcia zgodnie z przyjętymi planami.

3. Diagnoza sytuacji społecznej

Diagnoza (gr. diagnosis), czyli rozpoznanie, stanowiła początkowy etap niezbędny do opracowania niniejszego Programu. Zbieranie danych i ich analiza miała przyczynić się do identyfikowania zdarzeń i sytuacji społecznych występujących w Powiecie Ostrowieckim.

Na terenie Powiatu Ostrowieckiego z różnego rodzaju wsparcia instytucji pomocowych korzysta znaczna liczba zamieszkujących tu osób. Powiat obejmuje swoim zasięgiem następujące gminy: Ostrowiec Świętokrzyski, Bałtów, Bodzechów, Ćmielów, Kunów i Waśniów. Diagnozując środowiska rodzinne zagrożone dysfunkcją w wypełnianiu powierzonych im zadań, konieczne wydaje się uwzględnienie nie tylko klientów ośrodków pomocy społecznej, ale i tych którzy nie korzystają z pomocy instytucjonalnej, chociaż jej wymagają. Trzeba mieć bowiem świadomość, że dane statystyczne nie oddają rzeczywistych problemów osób, które często żyją na granicy ubóstwa albo też nie mogą otrzymywać świadczeń pomocy społecznej z uwagi na dochód nieznacznie przekraczający kryterium dochodowe uprawniające do uzyskania takiego wsparcia.

Rodzina jest niewątpliwie najlepszym środowiskiem wychowawczym. Jednakże, współczesne rodziny borykają się z różnego rodzaju problemami życia codziennego. Na ich dezintegrację wpływa niekorzystna sytuacja materialna, mieszkaniowa, narastająca frustracja spowodowana bezrobociem. Utrata pracy powoduje znaczne, a niekiedy krytyczne obniżenie się poziomu finansowego rodzin. Niski status ekonomiczny rodziny często prowadzi do sytuacji stresogennych, nasilania się trudności interpersonalnych w rodzinie, zwiększenia agresji, pojawiania się różnego rodzaju uzależnień, wzrostu przestępczości, itp. Brak stałego zatrudnienia rodziców, migracje i emigracje w celu znalezienia miejsca pracy, podejmowanie niskopłatnych prac dorywczych niekorzystnie wpływa na kondycję współczesnych rodzin.

Niezaradność rodziny w opiece i wychowaniu własnych dzieci wynika najczęściej z występowania innych patologii tj. alkoholizmu, przemocy domowej. Prowadzi to do nieudolności w pełnieniu ról rodzicielskich, małżeńskich, zawodowych itd. Problemy wychowawcze w środowisku rodzinnym, szkolnym ujawniają się u dzieci i młodzieży w postaci zachowań buntowniczych, agresywnych, konfliktowych, łamania przez nie panujących obyczajów, norm, odrzucenia wartości. Niewłaściwa atmosfera panująca w domu rodzinnym, konflikty, błędy wychowawcze, brak odpowiedzialności za dzieci prowadzą do rozluźnienia więzi między członkami rodziny. Bywają także takie sytuacje, że dziecko należy odseparować od rodziny naturalnej i zabezpieczyć mu właściwe warunki rozwoju. Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych niejednokrotnie jest przyczyną wymuszającą konieczność zapewnienia dziecku możliwości właściwego rozwoju w różnych formach pieczy zastępczej, do prowadzenia których zobowiązany jest powiat. Współfinansowanie pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo – wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo – terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym należy do zadań własnych gminy. Zasady partycypowania gmin w tym zakresie zostały szczegółowo określone w ustawie.

Ośrodki pomocy społecznej zajmują się osobami wymagającymi wsparcia w radzeniu sobie z trudnościami życia codziennego. Instytucje te realizują świadczenia w formie rzeczowej, usługowej, bądź finansowej. Istnieje także możliwość skorzystania z porad wpisanych w działalność ośrodków określaną jako praca socjalna lub specjalistyczne poradnictwo. Dodatkowo, rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej mogą być objęte pomocą asystenta rodziny. Ważnym elementem systemu są rodziny wspierające i placówki wsparcia dziennego. Niestety, na terenie Powiatu Ostrowieckiego dotychczas nie zostały utworzone. Kryzys dotyczący rodzinę może być przezwyciężony tylko w przypadku obustronnego zaangażowania jej członków i instytucji powołanych do świadczenia tego rodzaju pomocy. Niekiedy jego zażegnanie może nastąpić po udzieleniu w odpowiednim czasie właściwego wsparcia.

Tabela 1. Liczba rodzin objętych opieką asystenta rodziny w poszczególnych gminach.

Rok			
Gmina/miasto	2015	2016	2017*
Ostrowiec Świętokrzyski	19	22	21
Bodzechów	3	5	4
Waśniów	0	0	0
Baltów	0	0	0
Kunów	2	4	5
Ćmielów	2	3	3

*Liczba rodzin naturalnych dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej.

Z Tabeli nr 1 wynika, że największa liczba rodzin objęta jest wsparciem asystentów rodziny na terenie gminy Ostrowiec Świętokrzyski. Na te okoliczności może mieć wpływ to, że gmina ta jest zamieszkiwana przez największą liczbę mieszkańców powiatu.

Tabela 2. Liczba asystentów rodziny zatrudnionych w poszczególnych gminach.

Rok			
Gmina/miasto	2015	2016	2017
Ostrowiec Świętokrzyski	7	4	4
Bodzechów	1	1	1
Waśniów	1	1	1
Baltów	1	1	1
Kunów	1	1	1
Ćmielów	1	1	1

Praca asystentów jest ukierunkowana na działania profilaktyczne z rodzinami oraz dążenie do utrzymania dzieci w rodzinach naturalnych i wspieranie ich członków w przywracaniu zdolności do należytego wypełniania zadań. Brak asystentów utrudnia prowadzenie działań przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim mających na celu powrót dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej do ich środowisk rodzinnych.

Tabela 3. Powody oraz liczba rodzin, dla których przyznano świadczenia w poszczególnych gminach w latach 2015 – 2017.

Powody przyznania pomocy	Gmina	Ostrowiec Świętokrzyski			Bodzechów			Waśniów			Baltów			Kunów			Ćmielów		
		2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Ubóstwo		1455	1353	1099	311	297	258	5	14	12	101	95	84	449	424	370	276	287	244
Sieroctwo		2	3	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bezdomność		115	115	108	0	2	2	1	0	1	2	2	2	1	5	3	6	2	2
Potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności		181	150	99	64	63	52	12	17	7	15	10	6	48	37	31	14	33	33
Bezrobocie		1029	854	571	347	285	252	142	74	79	74	63	56	358	321	267	234	235	189
Niepelnosprawność		995	998	931	184	176	167	155	132	131	87	78	80	175	200	191	96	107	107
Długotrwała lub ciężka choroba		620	579	545	26	29	22	31	52	39	57	48	44	192	208	204	138	133	122
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego		485	373	225	13	14	18	19	17	14	30	24	22	14	12	11	56	53	40

Przemoc w rodzinie	21	16	14	23	21	31	2	0	2	1	1	0	0	0	1	1	1	1
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Alkoholizm	309	322	322	39	20	14	9	9	16	182	161	154	45	43	40	32	29	28
Narkomania	6	6	8	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	1
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	39	49	40	5	4	3	2	2	0	1	5	2	5	11	7	10	7	5
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zdarzenie losowe	2	4	3	2	3	4	2	2	2	1	0	2	1	1	1	5	4	4
Sytuacja kryzysowa	5	3	1	18	20	45	3	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	1	0	0	6	0	0	0	0	1	0	0	0	11	13	13	0	0	1

Źródło: dane uzyskane z ośrodków pomocy społecznej Powiatu Ostrowieckiego.

Biorąc pod uwagę dane zamieszczone w Tabeli nr 3, można wywnioskować, że największą liczbę osób korzystających z pomocy Ośrodków Pomocy Społecznej odnotowano z uwagi na ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność oraz długotrwałą lub ciężką chorobę. Nadmienić należy również, że w dalszym ciągu duża liczba rodzin korzysta z usług pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, a także potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności. W ostatnich trzech latach utrzymuje się tendencja spadkowa dotycząca liczby rodzin dotkniętych tym problemem w gminach: Ostrowiec Świętokrzyski, Ćmielów, Kunów. Ponadto wyniki wskazują, że w analizowanym okresie na wysokim poziomie plasuje się liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej ze względu na problem alkoholowy, który jest jedną lub współistniejącą przyczyną wymuszającą konieczność zapewnienia dziecku pieczy zastępczej.

Z kolei dane statystyczne uzyskane z Komendy Powiatowej Policji w Ostrowcu Świętokrzyskim wskazują na podejmowanie wielu interwencji w rodzinach z powodu przemocy domowej. Poniższa tabela przedstawia liczbę interwencji, w wyniku których zostały założone Niebieskie Karty w latach 2015 – 2017. Procedura „Niebieskiej Karty” służy nie tylko rozpoznaniu przemocy, rejestracji przebiegu zdarzenia i jego skutków oraz zaplanowaniu pomocy, ale jest ona wykorzystywana w postępowaniu przygotowawczym wszczynanym wobec sprawcy, a także w przypadku podejrzenia stosowania przemocy wobec dziecka.

Tabela 4. Liczba interwencji domowych (Niebieskich Kart) na terenie Powiatu Ostrowieckiego w latach 2015 – 2017.

Rok			
Miejsce interwencji	2015	2016	2017
Miasto	145	161	185
Wieś	58	58	89
Ogółem:	200	219	274

Źródło: dane uzyskane z Komendy Powiatowej Policji w Ostrowcu Świętokrzyskim

Jak wynika z analizy danych zawartych w Tabeli nr 4, uzyskanych z Komendy Powiatowej Policji w 2017 roku, w środowisku miejskim i wiejskim odnotowano zdecydowany wzrost interwencji policji, podczas których wszczynano procedurę „Niebieskiej Karty”. Od 2015 r. w tej materii utrzymuje się tendencja wzrostowa. Należy zwrócić uwagę

na to, że ilość przeprowadzonych przez policję interwencji domowych utrzymuje się na wysokim poziomie, co nie przekłada się na dane otrzymane z ośrodków pomocy społecznej. Może to wynikać z tego, że nie wszystkie rodziny, w których występuje zjawisko przemocy są klientami pomocy społecznej, bądź udzielenie wsparcia nastąpiło z innego powodu. Ingerencja różnych instytucji w środowiskach dotkniętych tym problemem jest konieczna i uzasadniona, ponieważ przemoc może stanowić bezpośrednie zagrożenie zdrowia lub życia dzieci i innych członków przebywających w tych rodzinach.

Tabela 5. Liczba aktywnych Niebieskich Kart w latach 2015 – 2017

Rok	2015	2016	2017
Liczba Niebieskich Kart	180	217	222

Źródło: dane uzyskane z Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Ostrowcu Świętokrzyskim.

Jak wskazują powyższe dane, liczba interwencji związanych z aktami przemocy w rodzinie ustawicznie wzrasta. Tendencja ta ma miejsce zarówno w ośrodkach miejskich, jak i wiejskich. Największy wzrost względem lat poprzednich zanotowano w 2017 roku. Co więcej, wzrost ten był wyższy na terenach wiejskich.

W dalszej części niniejszego podrozdziału podjęto analizę danych dotyczącą liczby ofiar przemocy domowej uwzględniając podział ze względu na płeć i dojrzałość.

Tabela 6. Liczba ofiar przemocy domowej w Powiecie Ostrowieckim w latach 2015 – 2017.

Płeć \ Rok	2015	2016	2017
Kobiety	186	191	244
Mężczyźni	9	22	29
Dziewczeta	77	73	97
Chłopcy	79	89	84
Ogółem:	351	375	454

Źródło: dane uzyskane z Komendy Powiatowej Policji w Ostrowcu Świętokrzyskim.

Analizując dane z Tabeli nr 6, zauważa się dużą liczbę ofiar przemocy domowej wśród kobiet i dzieci. Informacje te są istotne dla Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim, ponieważ pozwalają na ukierunkowanie osób prowadzących rodzinne bądź instytucjonalne formy pieczy zastępczej w procesie opiekuńczo-

wychowawczym.

Tabela 7. Liczba sprawców przemocy domowej w Powiecie Ostrowieckim w latach 2015 – 2017.

Płeć \ Rok	2015	2016	2017
Kobiety	8	10	27
Mężczyźni	190	207	247
Dziewczęta	0	1	0
Chłopcy	2	1	0
Ogółem:	200	219	274

Źródło: dane uzyskane z Komendy Powiatowej Policji w Ostrowcu Świętokrzyskim.

Z pozyskanych od KPP w Ostrowcu Świętokrzyskim danych wynika, że osobami stosującymi przemoc domową są głównie mężczyźni. Zaobserwować można również wzrost liczby sprawców przemocy w okresie 2015 - 2017 niezależnie od płci.

Teren Powiatu Ostrowieckiego jest objęty jurysdykcją Sądu Rejonowego w Ostrowcu Świętokrzyskim, z tym, że III Wydział Rodzinny i Nieletnich rozpatruje sprawy gmin: Ostrowiec Świętokrzyski, Bodzechów, Waśniów, Kunów oraz Bałtów, natomiast Sąd Rejonowy w Opatowie III Wydział Rodzinny i Nieletnich obszarem właściwości obejmuje gminę Ćmielów.

Tabela 8. Zastosowane środki wychowawcze i poprawcze przez Sąd Rejonowy w Ostrowcu Świętokrzyskim.

Rodzaj środka \ Rok	Sąd Rejonowy w Ostrowcu Świętokrzyskim III Wydział Rodzinny i Nieletnich			Sąd Rejonowy w Ostrowcu Świętokrzyskim VIII Zamiejscowy Wydział Rodzinny i Nieletnich		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Upomnienie	64	42	48	13	12	1
Zobowiązanie do określonego postępowania	5	0	1	1	0	2
Nadzór odpowiedzialny rodziców lub opiekunów	16	15	10	0	0	0
Nadzór kuratora	36	21	39	10	7	7
Skierowanie do ośrodka kuratorskiego	14	3	3	0	0	0
Zakaz prowadzenia pojazdów	1	0	0	0	0	0
Umieszczenie w młodzieżowym ośrodku wychowawczym	10	8	6	0	2	4

Umieszczenie w zakładzie leczniczo wychowawczym	0	1	1	0	2	0
Zakład poprawczy	3	0	0	0	0	0

Źródło: dane uzyskane z w/w sądów.

Z analizy danych z lat 2015 – 2017 zawartych w tabeli nr 8 wynika, że najczęstszymi środkami zastosowanymi przez sądy były upomnienie oraz nadzór kuratora. Środki w postaci: nadzoru odpowiedzialnego rodziców lub opiekunów, skierowania do ośrodka kuratorskiego oraz zakładu poprawczego zostały zastosowane wyłącznie przez Sąd Rejonowy w Ostrowcu Świętokrzyskim III Wydział Rodzinny i Nieletnich.

Do zadań sądów należy także prowadzenie spraw o przysposobienie. Ostateczne zakończenie procesu adopcyjnego, monitorowanego dotychczas przez ośrodki adopcyjno-opiekuńcze, poprzez wydanie orzeczeń obrazuje Tabela nr 9.

Tabela 9. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach adopcyjnych.

Sąd Rejonowy w Ostrowcu Świętokrzyskim III Wydział Rodzinny i Nieletnich			Sąd Rejonowy w Opatowie III Wydział Rodzinny i Nieletnich		
2015	2016	2017	2015	2016	2017
12	7	5	0	0	1

Źródło: dane uzyskane z sądów w Ostrowcu Św. i w Opatowie.

Z tabeli nr 9 wynika również, że liczba dzieci umieszczonych w latach 2015 – 2017 w rodzinach adopcyjnych przez Sąd Rejonowy w Ostrowcu Świętokrzyskim znacznie się zmniejszyła.

Podsumowując, należy stwierdzić, że potrzeby wspierania rodzin w różnych sferach życia wymagają wprowadzania nowoczesnych rozwiązań zarówno środowiskowych, jak i instytucjonalnych. Pomoc rodzinie przeżywającej trudności staje się priorytetowym zadaniem, bowiem stanowi ona podstawowy element społeczeństwa gwarantujący jego rozwój.

4. Piecza zastępcza w Powiecie Ostrowieckim

System pieczy zastępczej to zespół osób, instytucji i działań mających na celu zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadku niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców. Pieczę zastępczą organizuje powiat.

Zapewnia ona:

- 1) Pracę z rodziną umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub, gdy jest to niemożliwe, dążenie do przysposobienia dziecka, a w przypadku braku możliwości przysposobienia dziecka – opiekę i wychowanie w środowisku zastępczym;
- 2) Przygotowanie dziecka do:
 - a) godnego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia,
 - b) pokonywania trudności życiowych zgodnie z zasadami etyki,
 - c) nawiązywania i podtrzymywania bliskich, osobistych i społecznie akceptowanych kontaktów z rodziną i rówieśnikami, w celu łagodzenia skutków doświadczania straty i separacji oraz zdobywania umiejętności społecznych,
 - d) zaspokojenia potrzeb emocjonalnych dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno - rekreacyjnych.

Pieczka zastępcza jest sprawowana w formie rodzinnej i instytucjonalnej. Umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej następuje na podstawie orzeczenia sądu, a w przypadku pilnej konieczności na wniosek lub za zgodą rodziców dziecka, na podstawie umowy zawartej między rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka a starostą właściwym ze względu na miejsce zamieszkania tej rodziny lub miejsce prowadzenia rodzinnego domu dziecka.

4.1. Rodzinna piecza zastępcza

Formami rodzinnej pieczy zastępczej są:

- a) rodziny zastępcze:
 - spokrewnione,
 - niezawodowe,
 - zawodowe, w tym zawodowe pełniące funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowe

specjalistyczne;

b) rodzinne domy dziecka.

W Powiecie Ostrowieckim rodzinną pieczę zastępczą stanowią:

- rodziny zastępcze spokrewnione,
- rodziny zastępcze niezawodowe,
- rodziny zastępcze zawodowe pełniące funkcję pogotowia rodzinnego,
- zawodowa niespokrewniona z dzieckiem,
- rodzinny dom dziecka.

Tabela 10. Formy rodzinnej pieczy zastępczej w podziale na miasta/gminy w latach 2015 – 2017.

Miasto/gmina Formy Rok	Ostrowiec Św.			Baltów			Bodzechów			Ćmielów			Kunów			Waśniów			Ogółem		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Rodzina zastępcza spokrewniona	64	72	73	3	3	1	8	8	10	10	8	8	3	3	3	1	2	3	89	96	98
Rodzina zastępcza niezawodowa	18	20	15	0	0	0	6	8	8	4	4	3	3	4	6	0	0	0	31	36	32
Rodzina zastępcza zawodowa	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1
Rodzina zastępcza zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna	0	0	0	0	0	0	2	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	2
Rodzinny dom dziecka	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	1	1	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PCPR w Ostrowcu Świętokrzyskim.

Jak wynika z zebranych powyżej danych, na terenie Powiatu Ostrowieckiego zdecydowaną większość stanowią rodziny zastępcze spokrewnione, tj. rodziny, w których opiekunami dzieci są dziadkowie bądź rodzeństwo, następnie rodziny zastępcze niezawodowe, czyli wujostwo lub osoby obce (niespokrewnione), kolejno rodziny zawodowe oraz rodzinny dom dziecka. Porównanie lat 2015, 2016, 2017 pozwala na stwierdzenie, że liczba rodzin utrzymuje się w dalszym ciągu na zbliżonym poziomie.

Z analizy sprawozdań własnych jednostki za okres 2015 – 2017 wynika, że wychowankami pieczy zastępczej są dzieci, które zostały umieszczone poza rodziną głównie na skutek uzależnienia rodziców od alkoholu, bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych, długotrwałej lub ciężkiej choroby i bezrobocia, które w znacznym stopniu uniemożliwia sprawowanie opieki nad dzieckiem. Część dzieci przebywa w rodzinach zastępczych na skutek utraty jednego lub obojga rodziców.

Tabela 11. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2015 – 2017.

Rok	Liczba dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej
2015	19
2016	54
2017	38

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PCPR w Ostrowcu Świętokrzyskim.

W roku 2015 w rodzinnej pieczy zastępczej zostało umieszczonych 19 dzieci, w tym: 5 dzieci w rodzinach zastępczych spokrewnionych, 6 dzieci w rodzinach zastępczych niezawodowych i 7 dzieci w rodzinach zastępczych zawodowych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego.

W 2016 roku w rodzinnej pieczy zastępczej zostało umieszczonych 54 w tym: 24 dzieci w rodzinach zastępczych spokrewnionych, 13 dzieci w rodzinach zastępczych niezawodowych, 15 dzieci w zawodowych rodzinach zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego oraz 2 dzieci w rodzinnym domu dziecka. Do dnia 31.12.2017 r., 14 dzieci zostało umieszczonych w rodzinach zastępczych spokrewnionych, 7 dzieci w rodzinach zastępczych niezawodowych, 2 dzieci w rodzinach zastępczych zawodowych, 13 zostało umieszczonych w zawodowych rodzinach zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego i 2 dzieci w rodzinnym domu dziecka.

Tabela 12. Liczba dzieci/osób pełnoletnich umieszczonych w poszczególnych formach rodzinnej pieczy zastępczej z podziałem na miasta/gminy w latach 2015 – 2017.

Miasto/gmina	Ostrowiec Św.			Baltów			Bodzechów			Ćmielów			Kunów			Waśniów			Inne			Ogółem		
Rok	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Rodzina zastępcza spokrewniona	80	90	90	3	3	1	9	10	10	12	8	8	3	2	2	2	3	4	4	7	9	113	123	124
Rodzina zastępcza niezawodowa	20	23	17	0	0	0	8	11	12	9	5	5	4	6	9	0	0	0	4	7	9	45	52	52
Rodzina zastępcza zawodowa	5	5	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	5	5
Rodzina zastępcza zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna	0	0	0	0	0	0	11	16	15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	4	2	14	20	17
Rodzinny dom dziecka	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7	7	7	0	0	0	0	0	0	7	7	7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PCPR w Ostrońcu Świętokrzyskim.

Z materiału zebranego w tabeli nr 12 wynika, że w okresie 2015 - 2017 na terenie Powiatu Ostrowieckiego liczba dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej utrzymuje się na zbliżonym poziomie. Należy nadmienić, że w dalszym ciągu zauważalna jest wysoka liczba małoletnich przebywających w zawodowych rodzinach zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego. Wskazuje to na potrzebę tworzenia kolejnych tego typu rodzin zastępczych.

Dotychczasowe doświadczenia wskazują, że rodzinne formy opieki zastępczej są bardzo ważnym elementem w systemie opieki nad dzieckiem. W środowiskach tych dzieci są wychowywane przez stałych opiekunów, którzy poprzez swoje działania i poświęcenie w sposób naturalny uczą je pełnienia określonych ról społecznych i wprowadzają w dorosłe życie.

Rodzinie zastępczej oraz prowadzącemu rodzinny dom dziecka na każde umieszczone dziecko przysługuje świadczenie pieniężne na pokrycie kosztów jego utrzymania oraz inne dodatki, świadczenia, wynagrodzenia na zasadach określonych w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Zestawienie wykorzystanych środków finansowych na powyższe cele w latach 2015 - 2017 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 13. Środki finansowe wydatkowane przez Powiat Ostrowiecki w latach 2015 - 2017 na pokrycie kosztów utrzymania rodzin zastępczych i pełnoletnich wychowanków rodzin zastępczych (wydatki powiatu – rozdział –85508 rodziny zastępcze).

Rok	Środki wydatkowane /w zł/
2015	2 155 289,18
2016	2 211 845,00
2017	2 312 964,84

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PCPR w Ostrowcu Świętokrzyskim.

4.2. Organizator rodzinnej pieczy zastępczej

Działając zgodnie z art. 76 ust. 1 ustawy Zarządzeniem Starosty Ostrowieckiego Nr Or.I.120.50.2011 z dnia 12.10.2011 r. na organizatora rodzinnej pieczy zastępczej w Powiecie Ostrowieckim zostało wyznaczone Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim.

Do zadań organizatora należy w szczególności:

- 1) prowadzenie naboru kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
- 2) kwalifikowanie osób kandydujących do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz wydawanie zaświadczeń kwalifikacyjnych zawierających potwierdzenie ukończenia szkolenia, opinię o spełnianiu warunków i ocenę predyspozycji do sprawowania pieczy zastępczej;
- 3) organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
 - a) zapewnienie badań psychologicznych kandydatom do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz rodzinom zastępczym i osobom prowadzącym rodzinne domy dziecka,
- 4) organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo - wychowawczej typu rodzinnego, wydawanie świadectw ukończenia tych szkoleń oraz opinii dotyczącej predyspozycji do pełnienia funkcji dyrektora i wychowawcy w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego;
- 5) zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji, biorąc pod uwagę ich potrzeby;
- 6) zapewnianie pomocy i wsparcia osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą w szczególności w ramach grup wsparcia oraz rodzin pomocowych;
- 7) organizowanie dla rodzin zastępczych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka pomocy wolontariuszy;
- 8) współpraca ze środowiskiem lokalnym, w szczególności z powiatowym centrum pomocy rodzinie, ośrodkami pomocy społecznej, sądami i ich organami pomocniczymi, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, a także kościołami i związkami wyznaniowymi oraz z organizacjami społecznymi;
- 9) prowadzenie poradnictwa i terapii dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieci oraz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej;
- 10) zapewnianie pomocy prawnej osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w zakresie prawa rodzinnego;

- 11) dokonywanie okresowej oceny sytuacji dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej;
- 12) prowadzenie działalności diagnostyczno - konsultacyjnej, której celem jest pozyskiwanie, szkolenie i kwalifikowanie osób zgłaszających gotowość do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej oraz prowadzenia rodzinnego domu dziecka, a także szkolenie i wspieranie psychologiczno - pedagogiczne osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą oraz rodziców dzieci objętych tą pieczę;
- 13) przeprowadzanie badań pedagogicznych i psychologicznych oraz analizy, o której mowa w art. 42 ust. 7 ustawy, dotyczących kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
- 14) zapewnianie rodzinom zastępczym zawodowym i niezawodowym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka poradnictwa, które ma na celu zachowanie i wzmocnienie ich kompetencji oraz przeciwdziałanie zjawisku wypalenia zawodowego;
 - a) zapewnianie koordynatorom rodzinnej pieczy zastępczej szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji;
- 15) przedstawianie Staroście i Radzie Powiatu Ostrowieckiego corocznego sprawozdania z efektów pracy;
- 16) zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających;
- 17) organizowanie opieki nad dzieckiem w przypadku, gdy rodzina zastępcza albo prowadzący rodzinny dom dziecka okresowo nie może sprawować opieki, w szczególności z powodów zdrowotnych lub losowych albo zaplanowanego wypoczynku.

Tabela 14. Liczba pozyskanych kandydatów do sprawowania rodzinnej pieczy zastępczej.

Rok	Liczba kandydatów
2015	16
2016	18
2017	18

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PCPR w Ostrowcu Świętokrzyskim

Szkolenie PRIDE to program edukacyjno - kwalifikacyjny dla kandydatów na rodziny zastępcze. Umożliwia kandydatom poznanie podstawowych wyzwań związanych z przyjęciem dziecka do rodziny oraz własnych możliwości w tym zakresie.

Ostatnie szkolenie organizowane przez tut. Centrum przeprowadzone zostało w 2015 r. Wobec powyższego osoby, które złożyły wnioski o przeszkolenie przed końcem 2015 roku, w 2016 roku, a także 2017 r. zostały zakwalifikowane na szkolenie w roku 2017.

W miesiącu wrześniu 2017 r. rozpoczęło się „Szkolenie dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej i już utworzonych rodzin zastępczych niezawodowych” dla 16 osób.

W 2017 roku przeprowadzono kwalifikację 21 osób/rodzin kandydujących do pełnienia funkcji rodziny zastępczej (14 kandydatów na rodziny zastępcze spokrewnione i 7 kandydatów na rodziny zastępcze niezawodowe). Następnie zgodnie z art. 42 ustawy przeprowadzono analizę sytuacji osobistej, rodzinnej i majątkowej kandydatów oraz sporządzono dla nich opinię o posiadaniu predyspozycji i motywacji do pełnienia funkcji rodziny zastępczej. Wśród kandydatów na rodziny zastępcze niezawodowe zakwalifikowano na szkolenie, o którym mowa w art. 44 ust. 1 ustawy 1 osobę niepozostającą w związku małżeńskim i 4 małżeństwa (łącznie 9 osób).

Przed rozpoczęciem szkolenia PRIDE 1 osoba zrezygnowała z cyklu szkoleniowego z powodów zawodowych. Do w/w szkolenia przystąpiło 16 osób.

Podstawowym stanowiskiem w strukturze organizatora rodzinnej pieczy zastępczej jest koordynator rodzinnej pieczy zastępczej. Zgodnie z art. 77 ust. 1 ustawy rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka obejmuje się na ich wniosek opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej (w stosunku do rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka, nieobjętych opieką koordynatora, zadania koordynatora wykonuje organizator).

Do zadań koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej należy w szczególności:

- 1) udzielanie pomocy rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinny dom dziecka w realizacji zadań wynikających z pieczy zastępczej;
- 2) przygotowanie we współpracy z odpowiednią rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka oraz asystentem rodziny, a w przypadku gdy rodzinie dziecka nie został przydzielony asystent rodziny – we współpracy z podmiotem organizującym pracę z rodziną, planu pomocy dziecku;

- 3) pomoc rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinny dom dziecka w nawiązaniu wzajemnego kontaktu;
- 4) zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinny dom dziecka dostępu do specjalistycznej pomocy dla dzieci, w tym psychologicznej, reedukacyjnej i rehabilitacyjnej;
- 5) zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających;
- 6) udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnych form pieczy zastępczej;
- 7) przedstawienie corocznego sprawozdania z efektów pracy organizatorowi rodzinnej pieczy zastępczej.

Tabela 15. Liczba koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej i liczba rodzin objętych wsparciem koordynatora.

Rok	Liczba koordynatorów	Liczba rodzin
2015	5	91
2016	4	81
2017	8	68

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PCPR w Ostrowcu Świętokrzyskim.

Opieką koordynatora zostały objęte na wniosek rodziny nie tylko te, które nie miały 2 letniego doświadczenia, ale również rodziny, w których występowały problemy opiekuńczo – wychowawcze lub, które w opinii organizatora rodzinnej pieczy zastępczej wymagały takiego rodzaju wsparcia.

4.3. Instytucjonalna piecza zastępcza

Instytucjonalna piecza zastępcza jest sprawowana w formie:

- 1) placówki opiekuńczo-wychowawczej;
- 2) regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej;
- 3) interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego.

Pobyt w placówce powinien mieć charakter przejściowy tj. do czasu powrotu dziecka do rodziny naturalnej albo ustanowienia dla niego rodziny zastępczej lub adopcyjnej.

Na terenie Powiatu Ostrowieckiego funkcjonuje 5 placówek opiekuńczo -wychowawczych:

- 1) Niepubliczna Placówka Opiekuńczo - Wychowawcza „Nasz Dom” ul. Szkolna 19, Placówka ta jest jednostką organizacyjną Prowincji Krakowskiej Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi prowadzoną na zlecenie Powiatu Ostrowieckiego, w okresie od dnia 01.01.2017 r. do dnia 31.09.2017 r. Natomiast od dnia 01.10.2017 r. w wyniku reorganizacji pod nazwą: Zespół Placówek Opiekuńczo – Wychowawczych „Nasz Dom” w Ostrowcu Świętokrzyskim dysponujący łącznie 28 miejscami, w którego skład wchodzi: Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza „Nasz Dom Nr 1” i Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza „Nasz Dom Nr 2”.
- 2) Niepubliczna Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza Nr 1 w Małachowie, Małachów – Kolonia 2, 27-440 Ćmielów, typu socjalizacyjnego – 14 miejsc, prowadzona na zlecenie Powiatu Ostrowieckiego przez Stowarzyszenie „Razem” Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Umysłowo.
- 3) Niepubliczna Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza Nr 2 w Małachowie, Małachów – Kolonia 2, 27-440 Ćmielów, typu socjalizacyjnego – 14 miejsc, prowadzona na zlecenie Powiatu Ostrowieckiego przez Stowarzyszenie „Razem” Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Umysłowo.
- 4) Niepubliczna Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza Nr 3 w Małachowie, Małachów – Kolonia 2, 27-440 Ćmielów, typu socjalizacyjnego – 14 miejsc, prowadzona na zlecenie Powiatu Ostrowieckiego przez Stowarzyszenie „Razem” Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Umysłowo.

Łączna liczba dzieci objętych opieką w podziale na poszczególne placówki opiekuńczo – wychowawcze na terenie Powiatu Ostrowieckiego w latach 2015 – 2017 przedstawia Tabela nr 16.

Tabela 16. Liczba dzieci objętych opieką w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w latach 2015 – 2017.

Nazwa placówki	Rok		
	2015	2016	2017
Niepubliczna Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza "Przystań" w Małachowie	34		
	Funkcjonująca do dn. 31.08.2015 r.		
Niepubliczna Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza Nr 1 w Małachowie	13	14	13
Niepubliczna Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza Nr 2 w Małachowie	12	14	14
Niepubliczna Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza Nr 3 w Małachowie	12	12	14
Niepubliczna Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza „Nasz Dom” w Ostrowcu Świętokrzyskim	35	29	34
	Od dn. 01.10.2017 do 31.12.2017 r. Zespół Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych „Nasz Dom”		
Zespół Placówek Opiekuńczo- Wychowawczych „Nasz Dom” w Ostrowcu Świętokrzyskim			31
Ogółem:	106	69	106

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PCPR w Ostrowcu Świętokrzyskim.

Tabela 17. Roczne wydatki Powiatu Ostrowieckiego w latach 2015 - 2017 na prowadzenie placówek opiekuńczo – wychowawczych.

Rok	Środki wydatkowane /zł/
2015	2 240 269,38
2016	2 431 231,17
2017	2 907 588,47

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PCPR w Ostrowcu Świętokrzyskim.

W ramach realizacji porozumień w sprawie warunków pobytu dzieci pochodzących z terenu Powiatu Ostrowieckiego, a przebywających w placówkach opiekuńczo – wychowawczych na terenie innych powiatów oraz wysokości wydatków na ich opiekę i wychowanie, zawartych pomiędzy Powiatem Ostrowieckim oraz Powiatami: Koneckim, Jędrzejowskim, Opatowskim i Województwem Łódzkim, zostały przekazane środki finansowe, które przedstawia tabela nr 18.

Tabela 18. Roczne wydatki Powiatu Ostrowieckiego w latach 2015 - 2017 na placówki opiekuńczo – wychowawcze w ramach porozumień.

Rok	Środki wydatkowane /zł/
2015	237 646,50
2016	209 434,55
2017	247 002,93

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PCPR w Ostrowcu Świętokrzyskim.

5. Pełnoletni wychowankowie pieczy zastępczej

Do zadań powiatu należy również usamodzielnianie pełnoletnich wychowanków opuszczających rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo - wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo - terapeutyczną.

Udzielanie pomocy pełnoletnim osobom opuszczającym rodziną i instytucjonalną pieczę zastępczą jest warunkowane przepisami prawa i ich indywidualną sytuacją. Przy wyborze form pomocy dla usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo - wychowawczych, rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka uwzględnia się w szczególności:

- sytuację szkolną i plan wychowanka dotyczący jego ścieżki kształcenia adekwatny do jego możliwości intelektualnych, aspiracji i predyspozycji, wynikających z dokumentacji, m.in. opinii z poradni psychologiczno - pedagogicznej i szkół, świadectw ukończenia szkoły, orzeczeń o niepełnosprawności,
- sytuację rodzinną, tj. możliwości uzyskania pomocy od rodziny naturalnej, stopień pokrewieństwa i występujące więzi z osobami, z którymi wychowanek zamierza zamieszkać po opuszczeniu pieczy zastępczej,
- sytuację zdrowotną,
- sytuację dochodową wychowanka i jego rodziny,
- sytuację mieszkaniową,
- dostęp do ubezpieczenia zdrowotnego/społecznego,
- spełnianie przez wychowanka ustawowych warunków i kryteriów (art. 141, art. 142, art. 145 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej).

Dobór form pomocy jest uzależniony od całokształtu sytuacji życiowej pełnoletnich osób. Od 2012 r. wychowankowie, którzy osiągnęli pełnoletność mają możliwość pozostania w dotychczasowych środowiskach zastępczych do 25. roku życia.

Zgodnie z ustawą, osobie opuszczającej po osiągnięciu pełnoletności rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo - wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo - terapeutyczną:

- 1) przyznaje się pomoc na:
 - a) kontynuowanie nauki,
 - b) usamodzielnienie,
 - c) zagospodarowanie;
- 2) udziela się pomocy w uzyskaniu:
 - a) odpowiednich warunków mieszkaniowych,
 - b) zatrudnienia,
 - c) zapewnia się pomoc prawną i psychologiczną.

Możliwość uzyskania świadczeń przez tę grupę osób jest uzależniona od daty rozpoczęcia procesu usamodzielnienia po osiągnięciu przez wychowanka pełnoletności. I tak, osoby, które rozpoczęły proces usamodzielnienia przed datą 01.01.2012 r. otrzymują pomoc na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej i rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej z dnia 23 grudnia 2004 roku w sprawie udzielenia pomocy na usamodzielnienie, kontynuowanie nauki oraz zagospodarowanie, zaś usamodzielnione po tej dacie, zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

W świetle przepisów ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej pomoc na usamodzielnienie, kontynuowanie nauki oraz zagospodarowanie jest przyznawana osobie usamodzielnianej, która przebywała w pieczy przez okres co najmniej:

- 3 lat - w przypadku osoby usamodzielnianej opuszczającej rodzinę zastępczą spokrewnioną;
- roku - w przypadku osoby usamodzielnianej opuszczającej rodzinę zastępczą niezawodową, rodzinę zastępczą zawodową, rodzinny dom dziecka, placówkę

opiekuńczo - wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo – terapeutyczną.

Pomoc na usamodzielnienie jest wypłacana po zakończeniu pobierania pomocy na kontynuowanie nauki, poza szczególnymi przypadkami uzasadniającymi jej przyznanie w trakcie kontynuowania nauki. Udzielenie tej pomocy może nastąpić jednorazowo lub w ratach, nie później jednak niż do ukończenia przez osobę usamodzielnianą 26. roku życia. Ponadto pomoc na usamodzielnienie oraz na zagospodarowanie jest przyznawana osobie usamodzielnianej po spełnieniu przez nią warunków określonych przepisami tejże ustawy, bowiem pomoc tę można przyznać, jeżeli jest to uzasadnione sytuacją mieszkaniową, dochodową, majątkową lub osobistą osoby usamodzielnianej.

Pomoc na kontynuowanie nauki przyznaje się osobie usamodzielnianej, jeżeli kontynuuje naukę:

- w szkole;
- w zakładzie kształcenia nauczycieli;
- w uczelni;
- na kursach, jeśli ich ukończenie jest zgodne z indywidualnym programem usamodzielnienia;
- u pracodawcy w celu przygotowania zawodowego.

Tabela 19. Świadczenia pieniężne i rzeczowe udzielone pełnoletnim wychowankom rodzin zastępczych w latach 2015 – 2017.

Rok	Pomoc na kontynuowanie nauki		Pomoc na usamodzielnienie		Pomoc na zagospodarowanie	
	liczba osób	kwota /zł/	liczba osób	kwota /zł/	liczba osób	kwota /zł/
2015	47	213 546,47	5	24 729,00	3	6 441,00
2016	45	209 328,31	3	12 141,00	5	9 441,00
2017	48	208 724,42	8	29 088,00	6	12 588,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PCPR w Ostrowcu Świętokrzyskim.

Jak wskazuje powyższe zestawienie tabelaryczne, liczba wychowanków rodzin zastępczych korzystających z poszczególnych form pomocy na przestrzeni lat 2015 - 2017 nieznacznie wzrosła. Największą grupę stanowili wychowankowie otrzymujący pomoc na kontynuowanie nauki. Udzielana pomoc pełnoletnim wychowankom na usamodzielnienie i na zagospodarowanie w powyższym czasokresie były zbliżone.

Tabela 20. Świadczenia pieniężne i rzeczowe udzielone pełnoletnim wychowankom placówek opiekuńczo – wychowawczych w latach 2015-2017.

Rok	Pomoc na kontynuowanie nauki		Pomoc na usamodzielnienie		Pomoc na zagospodarowanie	
	liczba osób	kwota /zł/	liczba osób	kwota /zł/	liczba osób	kwota /zł/
2015	23	107 601,69	5	31 205,56	3	4 647,00
2016	26	110 327,72	5	32 850,00	6	12 000,00
2017	28	112 571,11	5	29 688,00	3	4 647,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PCPR w Ostrowcu Świętokrzyskim.

Powyższa tabela ukazuje beneficjentów poszczególnych form pomocy wśród wychowanków placówek opiekuńczo - wychowawczych w latach 2015 - 2017. Jak wynika z niniejszych danych, największą grupą wychowanków byli ci, którzy korzystali z pomocy na kontynuowanie nauki. Tendencja ta była tożsama dla całego czasokresu. Najmniej osób skorzystało z pomocy na zagospodarowanie. Ciekawa sytuacja dotyczy formy pomocy na usamodzielnienie, gdzie liczba wychowanków okazała się być stała dla badanego okresu.

Tabela 21. Świadczenia pieniężne i rzeczowe udzielone pełnoletnim wychowankom rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo – wychowawczych w latach 2015-2017.

Rok	Pomoc na kontynuowanie nauki		Pomoc na usamodzielnienie		Pomoc na zagospodarowanie	
	liczba osób	kwota /zł/	liczba osób	kwota /zł/	liczba osób	kwota /zł/
2015	70	321 148,16	10	55 934,56	6	11 088,00
2016	71	319 656,03	8	44 991,00	11	21 441,00
2017	76	321 295,53	13	58 776,00	9	17 235,00

W tabeli 21. zawarto sumaryczne zestawienie danych dotyczących form pomocy z jakich skorzystali wychowankowie rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej. Największą liczbę stanowią wychowankowie, którzy skorzystali z pomocy na kontynuowanie nauki. Drugą grupę pod względem liczebności stanowili wychowankowie,

którym udzielono pomocy na usamodzielnienie. Trzecią grupą i zarazem najmniej liczną okazali się wychowankowie, którzy otrzymali pomoc na zagospodarowanie.

Podsumowując, powyższe formy pomocy dla pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej cieszą się sporym zainteresowaniem. Mają one na celu pomoc wychowankom w możliwie odpowiednim starcie życiowym. W tym miejscu należy nadmienić, iż formy te mają przyczynić się do zwiększenia u beneficjenta poziomu samodzielności życiowej, ułatwić integrację społeczną i prowadzić ku pełni uczestnictwa w życiu społecznym. Dlatego też, przyznawanie świadczeń winno być ściśle skorelowane z potrzebami wychowanka i jego indywidualną sytuacją życiową.

6. Cele i rezultaty

6.1. Cel główny

Celem głównym Powiatowego Programu Pieczy Zastępczej w Powiecie Ostrowieckim na lata 2018 - 2020 jest wspieranie rozwoju pieczy zastępczej ze szczególnym nastawieniem na tworzenie rodzinnych form pieczy zastępczej.

6.2. Cele szczegółowe

1. Rozwój i wsparcie rodzinnych form pieczy zastępczej.

Działania:

- 1) podnoszenie poziomu wiedzy społeczeństwa lokalnego na temat rodzicielstwa zastępczego,
- 2) promowanie w lokalnym środowisku różnych form rodzinnej pieczy zastępczej,
- 3) pozyskiwanie i kwalifikowanie w miarę potrzeb, kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej: zawodowej, niezawodowej oraz prowadzenia rodzinnego domu dziecka,
- 4) organizowanie szkoleń dla pozyskanych i zakwalifikowanych kandydatów,
- 5) zatrudnienie nowych osób do pełnienia funkcji zawodowej rodziny zastępczej prowadzenia rodzinnego domu dziecka,
- 6) wspieranie osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w ramach grup wsparcia,

- 7) organizowanie specjalistycznych szkoleń mających na celu podniesienie kwalifikacji osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą, biorąc pod uwagę ich potrzeby,
- 8) zapewnienie pomocy prawnej i wsparcia psychologicznego osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą,
- 9) przyznawanie świadczeń pieniężnych, zgodnie z przepisami prawa,
- 10) zatrudnienie koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej i podnoszenie ich kwalifikacji w zakresie pracy z dziećmi lub rodziną,
- 11) zatrudnienie osób do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich,
- 12) zapewnienie przeprowadzenia przyjętemu do rodzinnej pieczy zastępczej dziecku niezbędnych badań lekarskich,
- 13) współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi m. in. na rzecz rodzicielstwa zastępczego,
- 14) opracowanie i wdrażanie programów dotyczących rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej w Powiecie Ostrowieckim.

2. Praca z rodzinami naturalnymi dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej.

Działania:

- 1) współpraca z osobami i instytucjami działającymi na rzecz aktywizacji rodziny naturalnej dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w celu poprawy ich sytuacji życiowej oraz zmiany stylu życia,
- 2) motywowanie rodziców biologicznych dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej do współpracy mającej na celu pomoc w przywróceniu im władzy rodzicielskiej poprzez odbudowanie właściwego modelu postępowania w pełnieniu ról społecznych w tym rodzinnych.

3. Wspieranie pełnoletnich osób opuszczających rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka i placówki opiekuńczo-wychowawcze w procesie usamodzielniania.

Działania:

- 1) wspieranie pełnoletnich osób usamodzielnianych w uzyskaniu wykształcenia lub kwalifikacji zawodowych,
- 2) motywowanie do aktywnego poszukiwania pracy i pomoc w zakresie poruszania

się na rynku pracy,

- 3) pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu chronionym,
- 4) przyznawanie pomocy na kontynuowanie nauki, usamodzielnienie oraz zagospodarowanie,
- 5) zapewnienie pomocy prawnej i psychologicznej.

4. Utrzymanie odpowiedniego poziomu świadczonych usług na terenie Powiatu Ostrowieckiego w zakresie instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Działania:

- 1) prowadzenie pięciu placówek opiekuńczo – wychowawczych;
- 2) stałe monitorowanie zachodzących procesów i podejmowanie inicjatywy w celu wprowadzania zmian w funkcjonowaniu placówek;
- 3) systematyczne szkolenie kadr w zakresie wprowadzania nowoczesnych, specjalistycznych i dostosowanych do zachodzących zmian form pracy z dzieckiem i rodziną;
- 4) zapewnienie przeprowadzenia przyjętemu do instytucjonalnej pieczy zastępczej dziecku niezbędnych badań lekarskich.

Tabela 22. Harmonogram działań na lata 2018 – 2020.

Lp.	Nazwa działania	Czas/ okres działania	Wskaźniki	Realizatorzy
Cel				
<i>Rozwój i wsparcie rodzinnych form pieczy zastępczej</i>				
1)	Podnoszenie poziomu wiedzy społeczeństwa lokalnego na temat rodzicielstwa zastępczego,	2018 r.	1)Liczba uczestników. 2)Liczba materiałów reklamowych.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim przy współpracy m.in. z lokalnymi mediami, placówkami oświatowymi, Świętokrzyskim Urzędem Wojewódzkim w Kielcach, organizacjami pozarządowymi.
		2019 r.		
		2020 r.		
2)	Promowanie w lokalnym środowisku różnych form rodzinnej pieczy zastępczej.	2018 r.	1) Liczba przeprowadzonych akcji lub udział w inicjatywach promujących ideę rodzicielstwa zastępczego.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim przy współpracy m.in. z lokalnymi mediami, placówkami oświatowymi, Świętokrzyskim Urzędem Wojewódzkim w Kielcach, organizacjami pozarządowymi.
		2019 r.		
		2020 r.		
3)	Pozyskiwanie i kwalifikowanie, w miarę potrzeb, kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej: zawodowej, niezawodowej oraz prowadzenia rodzinnego domu dziecka.	2018 r.	1)Liczba pozyskanych kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej/prowadzenia rodzinnego domu dziecka. 2)Liczba zakwalifikowanych kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej/prowadzenia rodzinnego domu dziecka.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim.
		2019 r.		
		2020 r.		

4)	Organizowanie szkoleń dla pozyskanych i zakwalifikowanych kandydatów.	2018 r.	1) Liczba szkoleń.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim.
		2019 r.	2) Liczba wydanych świadectw ukończenia szkolenia.	
		2020 r.	3) Liczba wydanych zaświadczeń kwalifikacyjnych.	
5)	Zatrudnienie nowych osób do pełnienia funkcji zawodowej rodziny zastępczej/prowadzenia rodzinnego domu dziecka.	2018r.	1) Liczba nowych osób zatrudnionych do pełnienia funkcji zawodowej rodziny zastępczej/prowadzenia rodzinnego domu dziecka.	Starosta bądź Dyrektor Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim.
		2019 r.		
		2020 r.		
6)	Wspieranie osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w ramach grup wsparcia.	cały rok 2018	1) Liczba spotkań. 2) Liczba osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą uczestniczących w grupach wsparcia.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim. przy współpracy ze specjalistami.
		cały rok 2019		
		cały rok 2020		
7)	Organizowanie specjalistycznych szkoleń mających na celu podniesienie kwalifikacji osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą, biorąc pod uwagę ich potrzeby.	2018 r.	1) Liczba szkoleń. 2) Liczba osób uczestniczących w szkoleniu. 3) Liczba wydanych zaświadczeń.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim. przy współpracy z prelegentami – specjalistami lub innymi podmiotami uprawnionymi do prowadzenia szkoleń.
		2019 r.		
		2020 r.		
8)	Zapewnienie pomocy prawnej i wsparcia psychologicznego osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą.	cały rok 2018	1) Liczba udzielonych porad prawnych. 2) Liczba udzielonych porad psychologicznych. 3) Liczba osób, którym udzielono porad prawnych. 4) Liczba osób, którym udzielono porad psychologicznych.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim przy współpracy ze specjalistami.
		cały rok 2019		
		cały rok 2020		

9)	Przyznawanie świadczeń pieniężnych, zgodnie z przepisami prawa.	cały rok 2018	1) Liczba przyznanych świadczeń.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim.
		cały rok 2019	2) Liczba osób, którym przyznano świadczenia.	
		cały rok 2020	3) Liczba wydanych decyzji administracyjnych.	
10)	Zatrudnienie koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej podnoszenie ich kwalifikacji w zakresie pracy z dziećmi lub rodziną.	2018 r.	1) Liczba zatrudnionych koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim przy współpracy z prelegentami – specjalistami lub innymi podmiotami uprawnionymi do prowadzenia szkoleń.
		2019 r.	2) Liczba szkoleń, w których uczestniczyli koordynatorzy.	
		2020 r.		
11)	Zatrudnienie osób do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich	2018 r.	1) Liczba zatrudnionych osób do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich.	Starosta bądź Dyrektor Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim.
		2019 r.		
		2020 r.		
12)	Zapewnienie przeprowadzenia przyjętemu do rodzinnej pieczy zastępczej dziecku niezbędnych badań lekarskich.	cały rok 2018	1) Liczba dzieci objętych niezbędnymi badaniami lekarskimi.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim przy współpracy z lekarzem pediatrą.
		cały rok 2019		
		cały rok 2020		
13)	Współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi m.in. na rzecz rodzicielstwa zastępczego.	cały rok 2018	1) Liczba organizacji pozarządowych, działających na rzecz m.in. rodzicielstwa zastępczego, z którymi współpracowano.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim, organizacje pozarządowe.
		cały rok 2019		
		cały rok 2020		
14)	Opracowanie i wdrażanie programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej w Powiecie Ostrowieckim.	2018 r.	1) Liczba programów.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim przy współpracy z innymi instytucjami.
		2019 r.	2) Liczba osób objętych programem.	
		2020 r.		

Praca z rodzinami naturalnymi dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej

Praca z rodzinami naturalnymi dziećmi umieszczonych w pieczy zastępczej				
1)	Współpraca z osobami i instytucjami działającymi na rzecz aktywizacji rodziny naturalnej dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w celu poprawy ich sytuacji życiowej oraz zmiany stylu życia.	cały rok 2018	1) Liczba osób, z którymi podjęto współpracę. 2) Liczba instytucji, z którymi podjęto współpracę. 3) Liczba rodzin naturalnych objętych wsparciem.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim i m.in. ośrodki pomocy społecznej (w tym asystenci), organizacje pozarządowe, sądy, placówki oświatowe.
		cały rok 2019		
		cały rok 2020		
2)	Motywowanie rodziców biologicznych dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej do współpracy mającej na celu pomoc w przywróceniu im władzy rodzicielskiej poprzez odbudowanie właściwego modelu postępowania w pełnieniu ról społecznych, w tym rodzinnych.	2018 r.	1) Liczba rodziców biologicznych objętych wsparciem. 2) Liczba rodziców objętych wsparciem, którym przywrócono władzę rodzicielską.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim przy współpracy z innymi instytucjami działającymi na rzecz rodzin, m. in. ośrodkami pomocy społecznej (w tym asystentami), organizacjami pozarządowymi, sądami.
		2019 r.		
		2020 r.		
Wspieranie pełnoletnich osób opuszczających rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka i placówki opiekuńczo-wychowawcze w procesie usamodzielniania				
1)	Wspieranie pełnoletnich osób usamodzielnianych w uzyskaniu wykształcenia lub kwalifikacji zawodowych.	cały rok 2018	1) Liczba usamodzielnianych pełnoletnich osób objętych wsparciem.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim przy współpracy z opiekunem usamodzielniania i Powiatowym Urzędem Pracy w Ostrowcu Świętokrzyskim i placówkami oświatowymi.
		cały rok 2019		
		cały rok 2020		

2)	Motywowanie do aktywnego poszukiwania pracy i pomoc w zakresie poruszania się na rynku pracy.	cały rok 2018	1) Liczba usamodzielnianych pełnoletnich osób objętych wsparciem doradcy zawodowego.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim przy współpracy z powiatowymi urzędami pracy.
		cały rok 2019		
		cały rok 2020		
3)	Pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu chronionym.	cały rok 2018	1) Liczba usamodzielnianych pełnoletnich osób, którym umożliwiono przebywanie w mieszkaniu chronionym. 2) Liczba zrealizowanych wniosków dotyczących pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym pozyskanie lokali mieszkalnych z zasobów gminy.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim przy współpracy z opiekunami usamodzielnienia.
		cały rok 2019		
		cały rok 2020		
4)	Przyznawanie pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki, usamodzielnienie oraz zagospodarowanie.	cały rok 2018	1) Liczba osób, którym przyznano pomoc pieniężną na: - kontynuowanie nauki, - usamodzielnienie, - zagospodarowanie. 2) Liczba wydanych decyzji administracyjnych.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim
		cały rok 2019		
		cały rok 2020		
5)	Zapewnienie pomocy prawnej i psychologicznej.	cały rok 2018	1) Liczba udzielonych porad prawnych. 2) Liczba udzielonych porad psychologicznych. 3) Liczba osób, którym udzielono porad prawnych. 4) Liczba osób, którym udzielono porad psychologicznych.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim przy współpracy ze specjalistami.
		cały rok 2019		
		cały rok 2020		
Utrzymanie odpowiedniego poziomu świadczonych usług na terenie Powiatu Ostrowieckiego w zakresie instytucjonalnej pieczy zastępczej				

1)	Prowadzenie pięciu placówek opiekuńczo-wychowawczych	2018 r.	1) Liczba umieszczonych dzieci 2) Rozpisanie procedury konkursowej na realizację zadania publicznego Powiatu Ostrowieckiego pt. „Sprawowanie pieczy zastępczej formie instytucjonalnej, poprzez zorganizowanie i prowadzenie trzech całodobowych niepublicznych placówek opiekuńczo – wychowawczych typu socjalizacyjnego w związku z wygaśnięciem umowy na realizację powyższego zadania, która obowiązuje do dnia 31.12.2019 r.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim przy współpracy z placówkami opiekuńczo – wychowawczymi, organizacjami pozarządowymi.
		2019 r.		
		2020 r.		
2)	Systematyczne szkolenie kadr w zakresie wprowadzania nowoczesnych, specjalistycznych i dostosowanych do zachodzących zmian form pracy z dzieckiem	2018 r.	1) Liczba osób uczestniczących w szkoleniach.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim przy współpracy z placówkami opiekuńczo – wychowawczymi.
		2019 r.		
		2020 r.		
3)	Stałe monitorowanie zachodzących procesów i podejmowanie inicjatywy w celu wprowadzania zmian w funkcjonowaniu placówek.	2018 r.	1) Liczba kontrolowanych placówek. 2) Liczba ocen sytuacji wychowanków.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim przy współpracy z placówkami opiekuńczo – wychowawczymi.
		2019 r.		
		2020 r.		
4)	Zapewnienie przeprowadzenia przyjętemu do instytucjonalnej pieczy zastępczej dziecku niezbędnych badań lekarskich.	cały rok 2018	1) Liczba dzieci objętych niezbędnymi badaniami lekarskimi.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim przy współpracy z placówkami opiekuńczo – wychowawczymi i lekarzami pediatrami.
		cały rok 2019		
		cały rok 2020		

6.3. Zakładane rezultaty

1. Podniesienie świadomości społeczności lokalnej o rodzinnych formach pieczy zastępczej.
2. Uwrażliwienie społeczności lokalnej na konieczność niesienia pomocy dzieciom częściowo lub całkowicie pozbawionym opieki i wychowania w rodzinach naturalnych.
3. Zwiększenie liczby rodzin zastępczych zawodowych i niezawodowych oraz rodzinnych domów dziecka.
4. Podjęcie starań o powrót dzieci przebywających w instytucjonalnej pieczy zastępczej do rodzin biologicznych.
5. Podniesienie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych istniejących rodzin zastępczych/ rodzinnych domów dziecka.
6. Zwiększenie liczby dzieci powracających z pieczy zastępczej pod opiekę rodziny naturalnej.
7. Zapewnienie pomocy osobom usamodzielnianym poprzez udzielenie wsparcia w realizacji indywidualnych programów usamodzielnienia.
8. Podniesienie kwalifikacji w zakresie pracy z dziećmi lub rodziną.

Działając zgodnie z art. 180 pkt 1 ustawy w Programie, określa się limit (nowo utworzonych) rodzin zastępczych zawodowych na lata 2018 – 2020, przedstawiony w tabeli nr 23.

Tabela 23. Limit rodzin zastępczych zawodowych na lata 2018 – 2020.

Rok	Limit zawodowych rodzin zastępczych
2018	4
2019	4
2020	4

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wprowadza obowiązek planowania oraz limitowania rodzin zastępczych, funkcjonujących w powiecie.

Aktualnie efektywność pozyskiwania nowych kandydatów jest zbyt niska w stosunku do istniejących potrzeb – pomimo organizowania różnych form promocji rodzicielstwa zastępczego (dystrybuowanie ulotek, plakatów, zamieszczanie artykułów w prasie lokalnej i informacji na stronie internetowej, emitowanie audycji radiowych i telewizyjnych).

Limit zawodowych rodzin zastępczych mających funkcjonować w Powiecie Ostrowieckim w okresie 2018 – 2020 określony w tabeli 23. nie zawiera rodzinnych domów dziecka. Wzrost liczby tej formy pieczy zastępczej jest niewątpliwie wskazany, aby dzieciom potrzebującym pomocy zapewnić opiekę i wychowanie w rodzinnych środowiskach zastępczych. Tworzenie nowych zawodowych rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka będzie odbywało się w zależności od rozeznaczonych potrzeb i przyznanych na rok budżetowy środków finansowych.

7. Monitoring i ewaluacja

Monitoring, czyli proces zbierania informacji będzie opierał się na pytaniach:

- 1) czy Program przebiega zgodnie z planem?
- 2) czy udaje się osiągać zamierzone cele i rezultaty?
- 3) które założone cele szczegółowe udało się osiągnąć i w jakim stopniu, a których nie zrealizowano i z jakich powodów?
- 4) czy właściwie oszacowano środki na realizację programu?
- 5) czy współpraca z ośrodkiem pomocy społecznej (asystentem rodziny) z koordynatorem pieczy zastępczej stwarza właściwe warunki do współdziałania rodziny naturalnej z rodziną zastępczą/rodzinnym domem dziecka lub placówką opiekuńczo-wychowawczą?

Podstawą gromadzenia danych dotyczących wdrażania Programu, wywołanych skutków, zamierzonych celów, oczekiwanych rezultatów, będą wypowiedzi/opinie uczestników i realizatorów Programu, okresowe oceny sytuacji dzieci, oceny rodzin zastępczych oraz osób prowadzących rodzinne domy dziecka, indywidualne programy usamodzielnienia, decyzje administracyjne wydane na podstawie ustawy, zaświadczenia/certyfikaty. Przedmiotem ewaluacji będzie skuteczność podejmowanych działań w oparciu o analizę założonych wskaźników.

Monitorowanie „Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Ostrowieckim na lata 2018–2020” odbywać się będzie na podstawie sporządzanej sprawozdawczości z wykonania zadań oraz analizy zbieranych informacji, nt. realizacji kierunków działań ujętych w Programie. Informacje te będą przedkładane Radzie Powiatu, Zarządowi Powiatu w corocznym sprawozdaniu z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie Ostrowcu Świętokrzyskim. Koordynatorem Programu jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostrowcu Świętokrzyskim.

Program ma charakter otwarty i będzie podlegał ewaluacji w zależności od pojawiających się potrzeb.

p.o. DYREKTORA
Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie
w Ostrowcu Świętokrzyskim

mgr Krzysztof Wojtachnio

8. Spis tabel

Tabela 1. Liczba rodzin objętych opieką asystenta rodziny w poszczególnych gminach.	14
Tabela 2. Liczba asystentów rodziny zatrudnionych w poszczególnych gminach.	14
Tabela 3. Powody oraz liczba rodzin, dla których przyznano świadczenia w poszczególnych gminach w latach 2015 – 2017.....	15
Tabela 4. Liczba interwencji domowych (Niebieskich Kart) na terenie Powiatu Ostrowieckiego w latach 2015 – 2017.	17
Tabela 5. Liczba aktywnych Niebieskich Kart w latach 2015 – 2017.....	18
Tabela 6. Liczba ofiar przemocy domowej w Powiecie Ostrowieckim w latach 2015 – 2017.	18
Tabela 7. Liczba sprawców przemocy domowej w Powiecie Ostrowieckim w latach 2015 – 2017.....	19
Tabela 8. Zastosowane środki wychowawcze i poprawcze przez Sąd Rejonowy w Ostrowcu Świętokrzyskim.....	19
Tabela 9. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach adopcyjnych.....	20
Tabela 10. Formy rodzinnej pieczy zastępczej w podziale na miasta/gminy w latach 2015 – 2017.....	23
Tabela 11. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2015 – 2017.	24
Tabela 12. Liczba dzieci/osób pełnoletnich umieszczonych w poszczególnych formach rodzinnej pieczy zastępczej z podziałem na miasta/gminy w latach 2015 – 2017.	25
Tabela 13. Środki finansowe wydatkowane przez Powiat Ostrowiecki w latach 2015 - 2017 na pokrycie kosztów utrzymania rodzin zastępczych i pełnoletnich wychowanków rodzin zastępczych (wydatki powiatu – rozdział –85508 rodziny zastępcze).....	26
Tabela 14. Liczba pozyskanych kandydatów do sprawowania rodzinnej pieczy zastępczej... 28	
Tabela 15. Liczba koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej i liczba rodzin objętych wsparciem koordynatora.	30
Tabela 16. Liczba dzieci objętych opieką w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w latach 2015 – 2017.	32
Tabela 17. Roczne wydatki Powiatu Ostrowieckiego w latach 2015 - 2017 na prowadzenie placówek opiekuńczo – wychowawczych.....	32
Tabela 18. Roczne wydatki Powiatu Ostrowieckiego w latach 2015 - 2017 na placówki opiekuńczo – wychowawcze w ramach porozumień.	33
Tabela 19. Świadczenia pieniężne i rzeczowe udzielone pełnoletnim wychowankom rodzin zastępczych w latach 2015 – 2017.	35
Tabela 20. Świadczenia pieniężne i rzeczowe udzielone pełnoletnim wychowankom placówek opiekuńczo –wychowawczych w latach 2015-2017.	36
Tabela 21. Świadczenia pieniężne i rzeczowe udzielone pełnoletnim wychowankom rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo – wychowawczych w latach 2015-2017.	36
Tabela 22. Harmonogram działań na lata 2018 – 2020.....	40
Tabela 23. Limit rodzin zastępczych zawodowych na lata 2018 – 2020.....	46